

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Психологія»

на тему: Особливості розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці

Студента III курсу групи СОа 14-20

Педагогічного факультету романо-германської та української філології

Спеціальності 014 Середня освіта

Савчак І. І.

Науковий керівник: Завідувач кафедри, доктор психологічних наук,
професор Бондаренко О. Ф.

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали) (підпис)

(прізвище та ініціали) (підпис)

(прізвище та ініціали) (підпис)

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ ТА САМООЦІНКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	5
1.1 Розвиток самооцінки та самосвідомості в онтогенезі	5
1.2 Формування самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.....	10
1.3 Феномен самооцінки та самосвідомості в психології	12
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ЗМІСТУ САМОСВІДОМОСТІ ТА САМООЦІНКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	23
2.1 Роль сім'ї у формуванні самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці	23
2.2 Діагностика сформованості самосвідомості та самооцінки.....	24
2.3 Методичні рекомендації розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці	25
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
АНОТАЦІЯ.....	31

ВСТУП

Актуальність. Суспільство без якісної освіти не має майбутнього. Відтворення інтелектуального потенціалу народу, піднесення науки і техніки до світового рівня є необхідною умовою розвитку України як цивілізованої держави. Цього неможливо зробити без удосконалення системи освіти, яка є основою національного відродження.

Раннє дитинство — це період, коли закладаються основи всіх психічних функцій і властивостей особистості, формуються пізнавальні процеси, інтенсивно розвиваються різні види діяльності, створюються початкові умови для всебічного і гармонійного розвитку. Важлива роль у цьому процесі належить батькам, вихователям, практичним психологам. У сучасній літературі проблема соціального розвитку дітей, формування у дітей дошкільного віку самосвідомості, волі, виховання самостійності та ін. [14].

Даною проблемою займаються наукові співробітники лабораторії психології Інституту психології дошкільного віку імені Костюка: С. Є. Кулачківська, Т. О. Піроженко, Л. Г. Подоляк, С. О. Ладивір, доктор психологічних наук, професор, заступник директора. Інститут проблем виховання НАН України Кононко О. та його співробітники та багато інших науковців і педагогів – практиків.

Розвиток самосвідомості починається на ранніх етапах онтогенезу, коли дитина виділяє себе зі світу предметів та інших людей. Спочатку він не виділяє себе з-поміж оточуючих і не може відокремити свої дії від тих, що йому належать, але при догляді за ним це роблять дорослі. Перші ігри дитини — спочатку з частинами свого тіла (руками, ногами), а потім з предметами зовнішнього світу — свідчать про наявність основної відмінності між активною і пасивною роллю в її руховій діяльності.

У цій діяльності фізичне Я дитини, окремі почуття та частини тіла поступово реалізуються в маніпулюванні предметами та стосунках з дорослими. Досвід сприйняття і руху дозволяє дитині реалізувати свої сенсорні і рухові здібності. Через синтез окремих думок у нього виникає початковий

образ власного тіла, який проявляється в здатності володіти частинами і виконувати довільні дії. При цьому дитина відокремлюється від свого місця [8].

Одночасно з відділенням тіла від навколишнього простору воно відділяється від світу неживих предметів. Переміщаючись з предметами і помічаючи зміни, що відбуваються в зовнішньому світі в результаті цих рухів, дитина пізнає не тільки предмет, яким він маніпулює, але й саму себе: виконуючи свої рухи з предметами, вона також усвідомлює, що це викликала саме вона.

Таким чином, вивчення особливостей розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці є актуальним.

Об'єкт : становлення самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.

Предмет: психологічні детермінанти розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.

Мета: проаналізувати психологічні чинники розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.

Завдання:

1. Проаналізувати особливості розвитку самооцінки та самосвідомості в онтогенезі
2. Визначити роль сім'ї у формуванні самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці
3. Розробити методичні рекомендації розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.

Структура роботи: курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел у кількості 20 та анотацій.

Загальний обсяг роботи складає 22 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ ТА САМООЦІНКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

1.1 Розвиток самооцінки та самосвідомості в онтогенезі

В онтогенезі становлення самосвідомості проходить послідовно більш складні етапи, пов'язані з віковими етапами психічного розвитку людини. Умовно в розвитку самосвідомості можна виділити такі основні онтогенетичні етапи (основою цього розділу можуть бути так звані кризові моменти розвитку особистості): від народження до року; від одного до трьох років; від трьох до семи років; від 7 до 12 років; від 12 до 14 років; 14 до 18 років.

Залежно від індивідуальних особливостей психічного розвитку ці вікові етапи можуть відрізнятися. На останньому із зазначених періодів процес самоусвідомлення не закінчується, він продовжується й далі і набуває нової вікової характеристики. Мабуть, вузлові кризові моменти в розвитку самосвідомості все ж можна виділити. Проте якісні характеристики динаміки самосвідомості дорослих на сьогоднішній день вивчені недостатньо.

Поступовий розвиток самосвідомості, перехід від однієї онтогенетичної стадії до іншої не означає механічної зміни стадій. Кожен етап самосвідомості визначається не тільки відповідним рівнем розвитку психіки та особистості в цілому, а й результатами розвитку попередніх, менш складних етапів самосвідомості. Інакше кажучи, існує завжди глибока внутрішня спадкоємність між усіма етапами самосвідомості [20].

Безперервний характер, поступовість і послідовність розвитку окремих етапів онтогенезу дозволяють розглядати онтогенез самосвідомості як психічний процес, який поступово розвивається в часі і характеризується дедалі складнішими формами самосвідомості, емоційно-ціннісними відносинами. . саморегуляція та саморегуляція. У процесі онтогенезу, крім тенденції до інтеграції всіх сфер самосвідомості, спостерігається ще одна, не менш важлива тенденція їх диференціації. Якщо на початкових етапах розвитку дитини всі три сфери самосвідомості виступають у більш-менш безперервній, непорушеній

формі, то кожна з цих областей набуває своїх особливостей своєї діяльності та розвитку, що визначає їх можливість. відносна незалежність. Наприклад, у підлітка самопізнання може стати особливою сферою його розумової діяльності, а прагнення підпорядкувати свої дії тим чи іншим ідеальним цілям призведе до самодисципліни, пов'язаної з регулятивною діяльністю самосвідомості. .

Третій рік життя — період інтенсивного психічного розвитку. Якщо раніше дитина не уявляла себе окремою від звичайних обставин, відчувала зв'язок з іншими, називала себе по імені, розповідала про себе в третій особі, то в три роки цей зв'язок дитини з оточенням стає більшою мірою. раптом зникає. . Особистість вступає в період, коли потреба захистити і здобути свою незалежність призводить до цілого ряду конфліктів. Перш за все, це протиставлення себе іншим, яке має переважно негативний характер. Здебільшого дитина не має на увазі нічого поганого – вона просто хоче відчутти свою незалежність, відчутти її присутність.

Після трирічного віку розвиток самосвідомості відбувається в напрямку все більшого самоствердження особистості дитини, відбувається подальше накопичення пізнавального, афективного та вольового досвіду, що відображається в диференціації само-обізнаність. оцінок та підвищення їх адекватності.

У період від 7 до 12 років процес самоусвідомлення відбувається повільно, без помітних стрибків і криз. Психічні ресурси накопичуються, готуючи перехід самосвідомості в більш важливу генетичну форму в підлітковому віці. Підлітковий вік — другий критичний період у психічному розвитку дитини (після трирічної кризи), важливий для генезису самосвідомості.

На всіх рівнях розвитку підлітка самооцінка передбачає внутрішню регуляцію поведінки, функціонування та спілкування. У той же час дуже психологічні умови діяльності і спілкування можуть негативно впливати на рівень саморегуляції. Таким чином, у підлітка зі стійкою і адекватною

самооцінкою, який перебуває в умовах, що сприяють задоволенню потреби в самоствердженні, моральна саморегуляція поведінки проявляється на достатньо високому рівні і відбувається її подальший розвиток. . Якщо підліток з такою самооцінкою потрапляє в таке середовище спілкування, якщо він постійно стикається з недооцінкою своїх можливостей, обмеженням самостійності, приниженням його гідності та регламентації своїх дій, саморегуляція — це порушений [18].

З розвитком усіх сфер самосвідомості, формуванням умінь і навичок роботи над собою скорочується розрив між прагненням підлітка до самовдосконалення і реалізацією цього прагнення в діях, поведінці та спілкуванні. І тоді з епізодичної самозміни самовиховання стає постійним надбанням особистості, її потребою. Позитивні наслідки самоперетворення стимулюють підлітка до подальшого самовиховання.

Генезис самосвідомості, підлітковий етап має особливе значення для розвитку особистості, оскільки саме на цьому етапі вона піднімається на якісно новий рівень, а це знаменує початок її зрілості.

Тому при переході від одного етапу до іншого в процесі загального психічного розвитку особистості відбувається послідовне ускладнення, розширення обсягу діяльності та підвищення ролі самосвідомості. Як уже зазначалося, між окремими етапами самосвідомості існує внутрішня узгодженість, спадкоємність — це означає, що кожна вища стадія розвитку не просто заперечує попередню, а й містить стійкі, незмінні компоненти, поряд із мінливими, частковими компонентами. зібрані на попередніх етапах — як засіб функції самосвідомості, а й за своїм змістом.

Загальні риси онтогенезу самосвідомості — опосередкований і безперервний характер розвитку, інтегративна тенденція, розвиток у часі, поступовість, послідовність стадій, діалектика змін і стабільність у засобах реалізації процесів самосвідомості та її змістова — відноситься до кожної зі сфер самосвідомості. Ці загальні риси мають своє вираження в онтогенетичних лініях самопізнання, емоційно-ціннісного самостварення і саморегуляції.

Як і інші сфери самосвідомості, онтогенетичний розвиток самосвідомості є процесом, який відбувається в часі. Умовно в генезисі самосвідомості можна виділити два основних рівні. Перший, характерний для ранніх онтогенетичних етапів розвитку людини — приблизно до підліткового віку, відрізняється невеликим ступенем інтегрованості. Тут Я-образи ніби «вписані» в конкретну ситуацію, вони багаті безпосереднім, чутливим змістом. Хоча формування деяких відносно стійких сторін уявлення про «Я» людини вже відбувається, воно ще не пов'язане з існуванням цілісного, узагальненого, базового поняття людини, розуміння самого себе.

Якщо розвиток в онтогенезі процесів мислення внутрішньо визначає розвиток самосвідомості, то генезис емоційно-ціннісного ставлення до себе залежить насамперед від розвитку емоційної сфери дитини, її емоційного досвіду в цілому. Початкова диференціація відбувається перед інтеграцією емоційного та ціннісного ставлення до себе: емоції, які виникають після першого року життя. Дитина відчуває радість від реалізації своїх можливостей, від перетворення доступного їй середовища, і ця радість виступає «підкріпленням» виконуваних дій. Тому наступного разу дитина наважується на такі ж або складніші дії. Складні емоційні утворення виникають внаслідок індивідуальних емоційних реакцій, наприклад, гордість, самовдоволення, радість успіху. Надалі ця радість від власного успіху все глибше осмислюється. Спочатку індивідуальні емоційні реакції дитини, ситуативні, тимчасові, нестійкі, переходять у стійке емоційне ставлення до себе [19].

Процес формування емоційно-ціннісного ставлення до себе відбувається, з одного боку, у напрямі узагальнення більш-менш однорідних, близьких за модальністю та змістом до складних почуттів переживань, а з іншого — напрямок диференціації. на новому, вищому рівні почуття з іншим смисловим значенням. Саморефлексія, саморозуміння тощо в різний час, у різних життєвих ситуаціях. Різноманітні почуття та емоційні стани, що переживаються щодо самосвідомості, складають емоційний «фонд» самосвідомості, який, будучи включеним у процеси на будь-якому рівні самосвідомості та саморегуляції,

суттєво їх спрямовує, надає їм індивідуальний, особистий характер і постійно вдосконалюється.

Результати інтегративної роботи у сфері самосвідомості, з одного боку, та у сфері емоційно-ціннісного ставлення до себе, з іншого, поєднуються в особливому формуванні самосвідомості особистості – самосвідомості.

Зміст самооцінки має багато аспектів, сама особистість настільки ж складна і багатогранна. Воно охоплює світ: його моральні цінності, установки, можливості. Єдина цілісна (глобальна) самооцінка особистості формується на основі нових самооцінок (часткових самооцінок) окремих сторін її психічного світу. Кожен із компонентів самооцінки, гас відображає ступінь пізнання відповідних якостей особистості та ставлення до них, має свою лінію розвитку, тому весь процес формування загальної самооцінки є суперечливим. і нерівний характер [15].

Самооцінка різних компонентів особистості може перебувати на різних рівнях стійкості, адекватності та зрілості. Взаємозв'язкові форми самооцінки — єдність, послідовність, взаємодоповнюваність, конфліктні зв'язки — передують процесу формування єдиної самооцінки, супроводжують його і виявляються в постійному, часом болісному і безуспішному пошуку особистістю себе, її безперервному пошуку. усвідомити свою цінність у суспільстві, звернути увагу на свій внутрішній світ, щоб знайти своє місце в складній системі суспільних, професійних, сімейних та особистих відносин.

Внутрішньо самооцінка містить зміст, який можна усвідомлювати на різних рівнях. Це пов'язано з тим, що результати самосвідомості і самоствавлення, на основі яких формується самооцінка, також можуть проявлятися на різних рівнях свідомості. Тобто самопізнання та емоційно-ціннісне ставлення до себе мають різний ступінь яскравості та виразності. Вони також можуть існувати на основі несвідомих думок і почуттів, у формі інтуїції — нечіткого усвідомлення, яке не знаходить адекватного вираження у формі певного попереднього перегляду. Інколи переважання експресивного елемента

в самооцінці позбавляє її внутрішньої логіки, аргументованості, послідовності, співвіднесеності з істинними характеристиками особистості.

Провідна роль у процесі формування єдиної ідентичності особистості належить її раціональному компоненту. Саме на основі самоаналізу визначаються недостатньо чіткі компоненти самооцінки та їх перенесення з несвідомого у свідоме [1].

Самооцінка формується за більш-менш активної участі індивіда і відображає якісну специфіку його психічного світу, інколи в деяких елементах не збігається, а інколи повністю з об'єктивною оцінкою індивіда; її адекватність, точність, логічність і послідовність встановлюються на основі реальних проявів особистості в діях і поведінці. На кожному конкретному етапі розвитку особистості самооцінка, з одного боку, відображає рівень розвитку самосвідомості та емоційно-ціннісного ставлення до себе, з іншого боку, є важливою внутрішньою умовою їх розвитку.

На різних генетичних етапах розвитку саморегуляції коефіцієнт участі самооцінки в цьому процесі неоднаковий. З віком самооцінка долає вплив зовнішніх оцінок. Зміна орієнтації на самооцінку особливо помітна в підлітковому віці. Однак з урахуванням ЗНО зустрічається в будь-якому віці і має стійку індивідуальну вираженість [8].

1.2 Формування самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці

Паралельно з розумінням зовнішнього світу у дитини розвивається самосвідомість, що веде до появи Я, вищого за почуття і мислення. Виникнення самосвідомості в дошкільному віці є найважливішим досягненням у розвитку особистості дитини. Розуміння дитиною своїх вчинків через оточуючих дорослих є основою формування самооцінки. По-перше, оцінка себе і власних дій безпосередньо відображає оцінки інших людей, які спрямовують її розвиток.

Але таке ставлення до себе ще не є самоповагою, оскільки воно передбачає насамперед усвідомлене розуміння й оцінку власних вчинків, якостей і можливостей. Це досягається тільки в старшому дошкільному віці. Тому шлях формування самосвідомості дітей проходить від усвідомлення власних вчинків, від оцінки їх оточуючими до самооцінки.

Тому самооцінка є найскладнішим продуктом розвитку свідомої діяльності дитини, одним із основних новоутворень дошкільного віку. Самооцінка – це складова самосвідомості, яка виявляється в тому, як людина оцінює власні досягнення та невдачі, якості та можливості.

Самооцінка дитини дошкільного віку істотно залежить від оцінки дорослих. Занижені оцінки послаблюють впевненість дитини в собі, завищені призводять до переоцінки своїх можливостей та особистих якостей.

Чим точніше оцінка впливу дорослих, тим адекватніше розуміння дитиною своїх можливостей і наслідків своїх дій. Проте сформовані уявлення про власні вчинки допомагають дитині дошкільного віку критично ставитися до оцінок дорослих і навіть протистояти їм. У молодшому дошкільному віці думки та оцінки дорослих не викликають у дитини сумнівів [11].

Діти старшого дошкільного віку вже сприймають їх з точки зору власного досвіду і навіть можуть не погоджуватися з цими оціночними судженнями. Це відбувається на основі вміння аналізувати наслідки своїх дій, відрізнити самооцінку від самооцінки інших.

Дитина дошкільного віку пізнає свої можливості, спираючись як на спілкування з дорослими, так і на власний досвід. Діти з надмірною або недооціненою думкою про себе більш чутливі до того, що дорослі думають і говорять про них, і легше піддаються впливу. Приблизно з 3 років спілкування з однолітками починає все більше впливати на розвиток самосвідомості дитини дошкільного віку, оскільки вона сприймає дорослих як недосяжний еталон. Навпаки, порівняння з однолітками для нього цілком доступні, природні і зрозумілі. Взаємооцінка дітей дошкільного віку розвиває вміння бачити себе з боку.

Здатність дитини аналізувати результати власної діяльності залежить від уміння аналізувати результати інших дітей. У спілкуванні з однолітками формується вміння цінувати іншу людину, що сприяє самоповазі. З віком самооцінка стає більш адекватною можливостям дитини, визначається продуктивною діяльністю, іграми за правилами, де вона бачить і порівнює свій результат (малювання, конструювання) з результатом інших дітей, дає собі правильну оцінку. Спираючись на самооцінку, дитина може займати егоїстичну, змагальну чи гуманну позицію у взаємодії з однолітками [10].

Егоїстична позиція полягає в байдужості до інших дітей, зосередженні інтересів на предметах. Діти в такому положенні часто нічого не знають про своїх однолітків і навіть не завжди пам'ятають їх імена, проявляють до них грубість і агресію. Вони однаково шкодять як одноліткам, так і собі. Їм не подобаються такі діти, вони не хочуть з ними гратися, дружити, тому вони стають ще більш агресивними.

Гуманна дитина ставиться до людей як до повноцінних особистостей, чуйно відчуває їхній внутрішній стан, добре знає їхні інтереси, настрої, бажання. З власної ініціативи ділиться тим, що має, допомагає іншим, не думаючи про те, щоб отримати від цього похвалу, радість і задоволення [13].

1.3 Феномен самооцінки та самосвідомості в психології

Високий рівень самосвідомості означає, що самосвідомість дорослої людини має багато знань про себе: історію життя та розвиток, досвід, думки, на які людина здатна, успіх, самопізнання, самоконтроль і саморегуляція поведінки. Зміст самосвідомості у формі самоповаги широко досліджувався як предмет гордості, чи того, що, розчаровує, розчаровує чи завдає болю. Термін «самооцінка» вже говорить нам, чому це поняття таке важливе. Етимологічно це слово походить від латинського aestimare, що означає «цінність». Це дійсно цінність, яку людина бачить у собі. Висока, яскрава, позитивна самооцінка

вимагає впевненості в тому, що обрані людиною цілі будуть досягнуті, а наслідки долі будуть успішно відредаговані. Успіх будь-якої справи — це показник того, наскільки людина об'єктивно співвідносить свої цілі і вміє їх досягати. Але слід зазначити, що в більшості випадків в оціночних судженнях є багато суб'єктивних моментів [6].

У той же час самооцінка є вразливою річчю, тиск «як побачать інші і що інші скажуть» можна відчутти і змінити (вчора це почуття було гордістю, сьогодні воно стало занепокоєнням).

Самооцінка стає глобальною, внутрішньою проблемою індивіда, яка, як правило, визначає багато другорядних речей: цілі, діяльність, коло спілкування, друзів, стиль життя, а також вирішення інших речей, не в останню чергу життєвого питання».

З різним типом самооцінки люди почуваються успішними та щасливими, тоді як інші — ні. Ми всі походимо з дитинства — як і наша "Я-концепція" та самооцінка. Сьогодні це вік ініціативних, впевнених, наполегливих, сміливих, конкурентоспроможних людей, готових долати перешкоди, плідно співпрацювати з іншими людьми.

Самооцінка має дві складові — когнітивну та емоційну. Когнітивна складова відображає інтелект людини, тоді як емоційна відображає її сприйняття себе. Самопізнання здобувається через спілкування з іншими людьми. Ці знання неминуче збагачуються емоціями, з інтенсивністю залежно від того, наскільки важливою для людини є отримана інформація.

Самооцінка складається з дій і міжособистісної діяльності: спостереження за іншими, судження про інших, оцінка ставлення та поведінки інших, рішень, успіхів і невдач, а також порівняння їх з іншими.

Самооцінка визначає самосвідомість людини і змінюється протягом життя. Соціальне середовище відіграє значну роль у розвитку самооцінки особистості.

Самооцінка може бути завищеною і заниженою. Адекватна самооцінка – це справжня, самокритична оцінка своїх здібностей, моральних якостей і вчинків.

Здорова (позитивна) самооцінка має вирішальне значення для розвитку та підтримки успішних стосунків і успіху. Люди з позитивною самооцінкою та позитивними очікуваннями результату загалом краще навчаються та працюють краще, ніж люди з низькою або високою самооцінкою. Кожен успіх сприяє і підвищує їхню самооцінку. Людина з хорошою самооцінкою почувається комфортно, впевнено в собі, добре поводиться та вільно спілкується з оточуючими.

Низька самооцінка може бути завищеною або заниженою.

Низька самооцінка призводить до того, що людина погано уявляє себе, не докладає зусиль, щоб щось робити чи приймати важливі рішення, перекладає відповідальність на інших, боїться критики та наслідків. Стан постійного очікування небезпеки або ситуація, коли прийняття рішення не дає можливості розслабитися, часто перебуває під емоційним і фізичним напруженням. Такий стан хронічного стресу знижує захисні сили організму, людина з ослабленим імунітетом часто хворіє. Захворювання, викликані психологічним станом, важче піддаються лікуванню. Невпевненість у собі та постійна тривога призводять до стресу, який часто «захльостує», внаслідок чого підвищується ризик.

Самооцінка не є вродженою, а розвивається поступово в дитинстві.

у дошкільному віці – емоційна реакція важливих дорослих (батьків, бабусь, дідусів): ступінь любові та прийняття, піклування про дитину, спілкування з нею, преференційне ставлення, оцінка її діяльності;

у початковій школі – якість школи та увага вчителів до дитини;

в підлітковому віці – хороше спілкування з однолітками, хороші манери і романтичні стосунки;

у дорослому віці – порівняння власних дій і очікувань індивіда з досягненнями інших дорослих щодо нього.

На все, що відбувається в нашому житті, ми дивимося спочатку емоційно, а потім раціонально. Іноді наші дії випереджають мислення, і ми реагуємо майже рефлекторно, наприклад, коли виникає несподівана загроза життю. У деяких випадках важлива швидка реакція — вона навіть може врятувати людині життя. Але часто це недоречно, і ми розуміємо, що не повинні були цього робити («Це необачний вчинок, я вчинив емоційно»). Такі дії можуть спричинити небажані наслідки – конфлікт, масу жертв, зіпсоване ім'я.

Підліткам притаманна надмірна емоційність. Це викликано гормональними змінами в організмі. Адже до статевого дозрівання рівень чоловічих і жіночих гормонів в організмі дитини зрівнявся, тому підлітковий вік може збільшуватися в 10-20 разів. Лікарі називають це «гормональним збоєм». Він викликає багато змін в організмі, зокрема, впливає на нервову систему, прискорюючи процеси збудження. Тому підлітки страждають від важкого настрою, перепадів настрою, стресу та хвилювання.

Людина значною мірою є самоврядною системою. На фізіологічному рівні ми можемо бачити, як наше тіло адаптується до змін, відновлюється після травми чи хвороби. Психіка людини теж дуже пластична. Вона здатна долати сильний стрес, оговтатися від потрясінь і залікувати душевні травми.

Самосвідомість – це сторона свідомості, яка передбачає розуміння та аналіз місця індивіда у світі, його власного життя, власних думок, причин (мотивів) і наслідків своєї поведінки, емоцій, почуттів, інтересів. Зміст поняття відображає суб'єктивну природу самосвідомості та її універсальний характер – самосвідомість (або «Я-образ», або «Я-концепція») є універсальним і однаково поділяється всіма.

З чого почалася «Я-концепція»? У науковій літературі існують різні думки щодо дати виникнення «Я-концепції», цього «абсолютно самобутнього феномену, який дає змогу дитині знайти себе суб'єктом свого фізичного та психічного стану. Але, з одного боку, це не так". Безсумнівно, його джерелом є відчуття немовлям власного життя, окремого від інших людей і об'єктів.

Діти віком до 9 місяців усвідомлюють відображення в дзеркалах, пальці, дотики до частин тіла, але цих спостережень недостатньо, щоб сказати, що вони впізнають себе. У цьому випадку ранній тест вражає увагу : червона мітка на чолі матері, коли вона витирає дитину, вкладає. Однорічні діти до правила таємно бачать знак відображення в дзеркалі, але не звертають уваги на свої очі.

До 2 років майже всі діти чітко відчувають, що то вони, дивлячись на себе в дзеркало. До 2 років лише деякі діти не усвідомлюють, що в дзеркалі відбивається їх власне обличчя. Це час, коли малюки вже можуть вживати особистий займенник «Я», називати своє ім'я, вік і стать, з великим інтересом розглядати свої фотографії.

Але самосвідомість на цій стадії ще не стійка. Але, коли діти починають відчувати внутрішні життєві проблеми (мама: давай кашу, дитина: ні або: так) – поступово їм потрібно самовизначення – хто я? Займенник «я» поступово супроводжувався додатковою інформацією.

Як зазначив експерт П.Р. Чамата, пізнаючи себе, проходить через те саме, що й дошкільник пізнає зовнішній світ. Це самопізнання починається з елементарних відчуттів і закінчується розумінням самого себе.

Але, піддаючи процесу самопізнання внутрішній світ – світ переживань, думок, спогадів, мрій, спогадів – дитина стає об'єктом і суб'єктом мудрості. На ранніх етапах формування самосвідомості важливі підтверджувальні висловлювання близьких дорослих, які піклуються про дитину, пестять її, ставляться до неї з любов'ю і ніжністю і тим самим розвивають позитивне самосвідомість.

У дитини поступово формується почуття власної гідності та сім'ї. Визнання цінності власного «я» стане відчутною допомогою для дитини у важкий час.

Мова дуже проста, вона допомагає зафіксувати частини самоідентичності: ім'я (яке зберігається в різних обставинах і ситуаціях), стать, ім'я матері, ім'я батька, назву іграшки, власника предмета, іноді адресу тощо.

Значення імені дуже важливе – воно є символом ототожнення з іншими людьми, символом індивідуальності, створює особливу емоційність і страх.

Більшість науковців сьогодні сходяться на думці, що найперші ознаки самосвідомості, первістка «Я», виникають у віці від 2 до 6 місяців і трьох років. Ці якості зміни у розвитку самосвідомості дитини часто передують повторні зустрічі з навколишнім світом.

Дитина — активний актор: хапає, нюхає, стискає, розглядає, смакає, кидає, бачить наслідки своїх дій. Інтенсивний розвиток предметної діяльності, усвідомлення соціального призначення предметів, ранні спроби діяти з ними змінюють його світогляд, зумовлюють бажання «бути як дорослий», бути «великим». Виконуючи значну кількість завдань самотійно, дитина поступово досягає того рівня самосвідомості, який С.Л. Рубінштейн називає це справжньою незалежністю, справжньою ізоляцією від середовища [17, с.636].

Цей етап Гуськова Т.С. вважає справжньою незалежністю, яка відображає її потреби. Зауважимо, що ми надаємо перевагу терміну – власні потреби, оскільки називати трирічну дитину людиною застаріло. Як зазначалося раніше, перші ознаки внутрішнього життя дитини можна охарактеризувати появою власних потреб, причому іноді ці потреби збігаються з цілями дорослих, іноді зовсім інші. Дитина відмовляється одягатися, ходити. Досвід власних дій підказує дитині, що є варіанти хороші, а є варіанти не дуже.

З часом, внаслідок усвідомлення людиною своєї здатності взаємодіяти зі світом власними (своїми!) способами та бажаннями, виникло нове «твердження прав» — «Я є!». Дитина всією душею йде на захист, долаючи труднощі дорослих, прагнучи відстояти незалежність інколи немислимими способами.

Відшукання власного «я» також може спричинити пристрасне ставлення: психологи спостерігали появу емоційних реакцій на оціночні судження дорослих про себе – задоволення, образи, гордості, самолюбства. Більше того, трирічні діти можуть певною мірою оцінити власні результати, дотримуючись правил дорослих.

О.М. Леонтьєв описує експеримент: психолог попросив дитину дотягнутися за допомогою інструменту до віддаленого предмета, але, не встаючи зі свого місця, пішов в іншу кімнату, ненароком спостерігаючи за рухами дитини. Не збентежений силою завдання, він підвівся, взяв предмет і сів. Експериментатор негайно повернувся в кімнату, похвалив дитину і дав йому в нагороду цукерку [4].

Але дитина відмовлялася і плакала, коли дорослий обіцяв [8, с. 188] Описане явище називають «гіркою цукеркою».

Хіба це не приклад заглиблення у власну поведінку? Звідси важливий висновок – відчуття власної ідентичності, власної значущості та повноцінності створює у дитини стан внутрішнього комфорту, який конче необхідний для повноцінного розвитку. Коли дорослі добре ставляться до цього більш вразливого утворення, дитина ставиться до них з довірою, а це, у свою чергу, призводить до встановлення стійких прихильностей і ефективних форм взаємодії.

У науковій психолого-педагогічній літературі цей переломний період у житті трирічної дитини називають «кризою 3-х років».

До них відносяться впертість, грубість, свавілля, негативізм та інші форми неприйняття дитиною здатності взаємодіяти з різними типами дорослих, що виникли на більш ранньому етапі взаємодії. «Криза 3 років» може мати різний ступінь гостроти та інтенсивності.

Негативні реакції дитини не є універсальними – дорослі, які всіяко підтримують прагнення дитини до самостійності, відсутні, непомітно підтримують, а розумні та логічні обмеження. Навіть у сім'ї сприйняття дитиною дорослих змінюється в залежності від позиції дитини щодо прав і поваги до її самостійності.

Дошкільний вік – це час для розвитку самосвідомості. Поглиблення знань про себе, ролі, можливості, очікування дорослих (і різних дорослих: моя мама хоче, щоб я був художником, а мій тато...) і моїх однолітків, а також ділитися з ними ролями в реальному житті є збагаченням і ускладненням показати "Я". Як

правило, самосвідомість має узагальнений, афективний характер, що відображається у високій позитивній самооцінці. (Насправді висока самооцінка є вираженням судження, заснованого на оцінці безпосередніх дорослих, і її не можуть досягти покинуті або емоційно неблагополучні діти).

Система парціальних (часткових, специфічних) самооцінок, заснована на глобальній, загальній самооцінці, має ряд особливостей. Життя часто переконливо демонструє межі можливостей дитини – я буду повзати, стрибати, тягнути, перемішувати, їсти, піднімати. Тому в звичних ситуаціях око може відмовлятися від певних дій за своєю силою. У змісті самосвідомості дошкільника відображаються як його специфічні поведінкові прояви: я не плачу, я люблю співати і т. д., так і оцінні судження дорослого: вихователь сказав: я вмію.

Дошкільник з егоцентричною позицією (Ж. Піаже) і почуттям власної гідності потенційно готовий до перебільшення власних вчинків і достоїнств, зокрема до присвоєння хороших на його погляд, але по суті незрозумілих оцінок (таких як справедливість, порядність).

Цей процес яскраво проявляється в ситуаціях аналізу власних дій. Іноді можна зрозуміти, що існує потреба почуватися добре та бути прийнятими дорослими, і що діти визначаються якостями, яких вони ще не мають, речами та подіями, які, на їхню думку, вивищуються в їхніх очах над оточуючими.

Така висока самооцінка має захисне значення, захищаючи саму незрілу особистість від деструктивного і руйнівного впливу негативних емоцій. Тест «Неможливі характеристики», проведений співробітниками дошкільної лабораторії Інституту психології за дорученням Г.С. Костюка, дитині було показано два приклади, ніби написані вчителем, які відрізнялися з точки зору дітей лише ступенем вираженості позитивних якостей. Найбільше виявлено дітей, де ступінь вираженості позитивних якостей був найвищим. [13,с.44] .

Як зазначив С.Л. Рубінштейна, «не існує «я» поза ставленням до «ти» і немає самосвідомості без несвідомості інших людей». Дитина починає аналізувати з точки зору інших, вчиться бачити навіть збоку, оцінює вчинки,

приймає рішення і робить моральний вибір, враховуючи ймовірну реакцію партнерів. Докази рефлексивних процесів у самосвідомості виявляють багато доказів того, що дошкільнята готові (і здатні) змінювати характер розмови залежно від того, ким є партнер [16].

Раннє «шкільне» життя — це гра, в якій ігрові ситуації постійно змушують вас оцінювати себе та інших за власними критеріями (хто найшвидший, хто найкраща мама, у кого більше енергії) і таким чином дивитися їхніми очима на представити себе своїм одноліткам.

Діти оцінюють однолітків, у 6-7 років великий досвід спільної діяльності дає змогу точніше оцінювати якості однолітків, насамперед у сферах спільної діяльності.

Діти вікової категорії 4,5-5,5 років більш мотивовані за оцінкою однолітків. Опитування працівників дошкільньої лабораторії Інституту психології імені Г.С. Костюк встановлює, що вибір ролей у грі залежить не тільки від доцільності завдання, а й від того, як ігрова група оцінює дитину (як потенційного виконавця ролі) у дітей старшого дошкільного віку охоплює багато параметрів: це те, що їм подобається, «кристал особистості», навколо нього вимальовується сам собою – у кожної дитини залишається його справжнє ім'я.

Р. І. Жуковська наголошувала на важливості власного імені дитини для самопізнання. Вона експериментально показує, що вивчення дитячих віршів, якщо імена героїв замінити на власні, значно підвищує дітей. Коли чиєсь ім'я лунає, воно викликає більше любові та висвітлює пов'язані з ним повідомлення.

Поступово дуже важкий дошкільник починає розуміти наслідки часу, узгоджувати своє життя з часом. Приходить на думку думка, що колись мати його народила, або його, і він був такий малий, що не міг говорити і ходити (як тепер його брат).

Діти люблять розглядати старі речі, іграшки, книги, фотографії, фільми. Вони ставлять запитання про минуле, згадуючи яскраві епізоди свого короткого

життя. Така інформація наповнює самосвідомість новим змістом, на основі якого дитина робить перші спроби уявити майбутнє.

Старший дошкільник вже розуміє, що для будь-якого життя існують певні норми моралі та естетики (допустимі та прийнятні форми поведінки, зовнішній вигляд: зачіска, взуття, одяг тощо). Перший – це постійне засвоєння гендерної ідентичності та інформації про зміст, життєві ролі, діяльність і сім'ю.

Такі зміни відтворюють свідомість і самосвідомість – дитина починає порівнювати себе з однолітками і, як наслідок, оцінювати себе за певними критеріями, гостро переживаючи процес і його наслідки. «Подібно до того, як трирічна дитина висловлює свою думку іншим людям, семирічна дитина висловлює реальність свого досвіду».

На цьому етапі глобальна позитивна самооцінка залишається здебільшого об'єктивною і конкретною, піддається змінам. У міру ускладнення вона зростає в бік об'єктивності та адекватності.

У зарубіжній психології під «Я-концепцією» прийнято розуміти знання дитиною про себе [5].

Процеси розвитку самосвідомості, описуючи загальні закономірності, унікальні для кожної дитини. У деяких випадках діти розвиваються, активні та енергійні.

Вони легко впізнаються, ладнають з оточуючими. В інших сферах, таких як проблеми та проблемна поведінка, все ще є серйозні питання для обговорення. Окрему групу складають діти, які піддаються впливу різноманітних факторів ризику. До них відносяться психотравми, пов'язані зі стресовою ситуацією в сім'ї, дитячою захворюваністю, далекозорістю, особливостями нервової системи та ін.

Як стверджують дослідники Т. Піроженко, С. Ладивір, вже в дошкільному віці діти, які обзиваються, стають агресивними або дискримінаційними. Якщо висока позитивна самооцінка поєднується з негативними очікуваннями щодо зустрічі з дітьми в групі (вдарять, відберуть іграшку) і гострою потребою в самозахисті, діти скаржаться вихователю,

стають агресивними. В умовах відчуження діти мають високу самооцінку, ідеалізований образ себе, який вони бояться зруйнувати в прямому спілкуванні. Такі діти прагнуть бути спостерігачами, граючи поодиноці або з якоюсь тихою, спокійною дитиною.

Наслідки низької самооцінки також розглядалися поза психологією. Реалізуючи принцип наступності протягом дошкільного та шкільного періодів краси, самопрезентації дитини, майбутній учитель першого класу повинен знати стан сформованості новоутворень імені у тих, хто завтра стане його учнем. Крім того, слід звернути пильну увагу на те, що під час переходу ваша самооцінка підвищилася в попередні роки.

Основним фактором, який найбільше відповідає за розвиток самосвідомості та самооцінки, формування впевненості в собі, є спілкування з дорослими. Вони організують діяльність дітей, встановлюють заходи, навчають рішенням, надають підтримку, оцінюють, представляють зразки робіт і повідомляють критерії оцінювання. Від дорослого віку дитина чекає чіткої, позитивної оцінки вчинків [7].

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ЗМІСТУ САМОСВІДОМОСТІ ТА САМООЦІНКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

2.1 Роль сім'ї у формуванні самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці

Сімейне виховання і сімейні цінності відіграють велику роль у формуванні впевненості дитини в собі. Діти з надзвичайно високою самооцінкою виховуються у вільному від критики середовищі, за принципом кумира родини, і дуже рано усвідомлюють свою унікальність. У сім'ях, де ростуть діти з високою, але не завищеною самооцінкою, увага до особистості дитини (інтереси, смаки, друзі) поєднується з досить вимогливістю [2, с.420].

На думку Л. Виготського, в дошкільному віці у дитини починає формуватися самооцінка, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує її активність і досвід спілкування з іншими людьми. Це найважливіша властивість індивіда, що забезпечує керованість його діяльністю за нормативними критеріями та організацію поведінки за соціальними нормами. Самооцінка дітей особливо залежить від оцінки їх діяльності та поведінки дорослими (батьками, вчителями) [3].

Для формування у дитини ставлення до свого Я їй потрібна зовнішня інформація про себе, увага оточуючих. Тому він намагається привернути до себе увагу, іноді найдивнішими (з точки зору дорослих) способами, суперечить одноліткам, порушуючи порядок. Самооцінка дитини дошкільного віку характеризується стабільністю та недостатньою адекватністю. Це пов'язано з особливістю його самосвідомості, яка для нього полягає в тому, що його образ Я невіддільний від суспільно схвалюваних позитивних сторін. Дитина дошкільного віку створює свій образ відповідно до суспільних уявлень про моральні, естетичні та фізичні якості людини.

Його емоційна цінність по відношенню до самого себе пов'язана з вірою в те, що він хороший. Іншою особливістю самовпевненості дітей дошкільного віку є її слабка диференційованість за змістом. Це насамперед проявляється у

перенесенні оцінки навчальної діяльності людини на оцінку моральних чи інших якостей.

Якщо дитина дошкільного віку отримує переважно негативний досвід у навчальних ситуаціях, це може призвести до формування не тільки негативного образу себе як дитини, а й негативної загальної самооцінки. [4, с.59] У процесі формування правильної самосвідомості дітей необхідно враховувати, що діти найкраще пізнають себе в діяльності, якою вони займаються. Щоб правильно зрозуміти себе і зрозуміти джерела свого успіху, вони повинні навчитися бачити себе з боку.

Тому змалечку рекомендується зосереджувати увагу дітей на тому, як вони працюють, чи достатньо старанні й дисципліновані, не витрачають час, чи вживають відповідних методів для досягнення успіху. На формування правильної самосвідомості впливає також спільна діяльність, яка дозволяє дитині відчувати себе учасником суспільно корисної праці, порівняти результати своїх зусиль з успіхами інших, усвідомити свій внесок у спільну справу. . Працюючи в колективі, дошкільник бачить і розуміє, на що він здатний, не тільки результати своєї праці, а й себе в цій праці. Спільна діяльність, серед іншого, формує у дитини самооцінку [6].

2.2 Діагностика сформованості самосвідомості та самооцінки

В основу вивчення самосвідомості та самооцінки дітей дошкільного віку покладено метод спостереження. Під час спостереження вчитель може уважно відзначати дії та висловлювання дитини, які її цікавлять.

Тут необхідно пам'ятати таке правило: дії і висловлювання дитини слід відрізняти від їх тлумачення дорослими. Дані спостереження повинні бути записані в день спостереження.

Дуже важливо, щоб спостереження проводилося в різних ситуаціях – на заняттях, у вільних іграх, під час виконання звичайних моментів або під час прогулянки, тому що дитина може поводитися залежно від ситуації. Під час

спостереження вчитель може використовувати елементи бесіди (опитування дитини).

При цьому необхідно пам'ятати правило: про виконання певного завдання чи дії краще просити дитину саме в цей момент. Не можна навчити дитину за її відповідями.

Останнє лише уточнює або доповнює знання, отримані про дитину шляхом спостереження. На відповіді дитини в основному впливає те, що дитина думає про себе, але не може показати, якою вона є насправді. Не всі складні питання, які виникають під час навчання дитини, можуть вирішити вчителі.

Тоді на допомогу вихователю приходять психологи, які за допомогою спеціальних експериментальних методів дослідження обстежують дитину. Вивчення самосвідомості дитини на практиці здійснюється за допомогою схеми, автором якої є Г. Урунтаєва.

Педагогам слід звернути особливу увагу на активізацію самостійності дітей (самоконтроль діяльності, самостійність результатів і суджень, самостійність діяльності, вирішення проблемних ситуацій з мінімальною участю дорослих). Низька або висока самооцінка багатьох дітей також викликає занепокоєння.

Помітно також, що дитина дошкільного віку психологічно залежна від думки дорослих, особливо батьків (це виявилось під час спілкування з учнями). Це, звичайно, пов'язано з недоліками сімейного виховання та низькою психолого-педагогічною культурою батьків [14].

2.3 Методичні рекомендації розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці

Батьки впливають, заохочують або засуджують поведінку дитини, застосовують певні види покарань, надають їй певну свободу у виборі поведінки та діяльності. Власне, у них малюк вчиться, чого не можна ламати. Під час такого навчання включається багато різних механізмів: отримання

словесних інструкцій від батьків, копіювання їхніх моделей поведінки, порівняння з поведінкою інших людей.

Поступово дитина починає розпізнавати різні типи поведінки, вчиться передбачати емоційну реакцію на вчинки батьків. Формує уявлення про те, що і як потрібно робити, щоб похвалити, а за що можна покарати. Батьки повинні пам'ятати, що визнання правильної поведінки дитини важливіше, ніж засудження, для її особистісного розвитку. Проте педагогічний досвід довів, що невміла похвала може завдати дитині непоправної шкоди, а вміле покарання може бути надзвичайно корисним.

Найголовніше правило, якого повинні дотримуватись батьки, заохочуючи чи докоряючи, – оцінювати потрібно лише його дії та вчинки, а не саму дитину. Будь-яке підтвердження складається з двох складових – заяви дорослого та результатів дитини. Висловлювання батьків мають виражати чітку позитивну оцінку дій або намірів дитини.

Це судження має бути висловлене таким чином, щоб дитина могла зробити точний, реалістичний висновок про себе. Наприклад, почувши слова: «Дякую, що помили машину. Тепер він виглядає як новий», – може підсумувати син: «Я добре попрацював, і мою роботу оцінили». Ці моменти надзвичайно важливі з точки зору індивідуального розвитку дитини. Адже те, що хлопчик чи дівчинка скаже про себе у відповідь на слова дорослих, вони потім повторять у своїй голові [5].

Ці внутрішні позитивні оцінки в основному визначають хорошу думку дитини про себе та навколишній світ. У майбутньому це, безсумнівно, допоможе виробити позитивне самоствалення, адекватну самооцінку та самооцінку.

Слід також враховувати, що якість стосунків у підсистемі «батько-дитина» залежить не від того, скільки разів дорослий похвалить чи покарає дитину, хоча в цьому має бути певний баланс, а в першу чергу від того, як вони це роблять. Більшість батьків майже однаково назвуть якості, які вони хочуть бачити у своїх дітей: чесність, почуття власної гідності, ерудованість, сила,

здоров'я, краса, ясний розум, вміння любити, почуття гумору, відповідальність, вміння ставитися до інших. Будь-який тато чи мама скаже: «Я хочу пишатися своєю дитиною».

Часто дорослі сподіваються, що чим більше часу і зусиль вони приділяють дітям, тим кращим буде результат, і роблять непробачну помилку, розділяючи догляд за дитиною і виховання, забуваючи, що насправді це одне й те саме. Адже ставлення до дитини одночасно впливає на неї саму. Перевантажені різноманітними методами і засобами виховання, батьки сприймають свою дитину як власність, як матеріал, з якого вони – розумні й досвідчені – можуть «виліпити» ідеал омріяного сина чи дочки. Такі батьки з лідерів-наставників перетворюються на авторитарних лідерів. Вони автоматично позбавляють дитину права голосу та вибору.

Якщо дитина засвоює таке ставлення до нього до того, як у нього сформується воля, то це завдає нищівного удару по її особистісному розвитку, і в першу чергу погіршується її самооцінка, самооцінка, самооцінка. Щоб запобігти таким небажаним тенденціям, психологи радять розглядати виховання не як односторонній напрямок впливів, а як двосторонній процес, де дитина є не лише об'єктом цих впливів, а й активним учасником. предмет дослідження. Це можливо тоді, коли стосунки дорослих і дітей у сім'ї будуються на засадах особистої рівноправності, довіри, взаєморозуміння, визнання права кожного на власну точку зору в різних життєвих ситуаціях [9].

Навіть якщо мова йде про дошкільника, потрібно пам'ятати: перед вами не просто маленький хлопчик чи дівчинка, а людина зі своїм внутрішнім світом, зі своїми індивідуальними особливостями. Знання та врахування цих відмінностей є важливою складовою успішного батьківства. Батьки повинні бути уважними і дуже чутливими до реакцій, слів і дій своїх дітей. Часто син чи донька побічно сигналізують дорослим про свої помилки та недоліки. Уміння чути і розуміти дитину є своєрідним містком між учителем і учнями [1].

ВИСНОВКИ

Необхідно якнайшвидше розпочати підготовку психологічно грамотних, самоосвітніх, особистісно розвиваючих людей. Дитина, яка вивчає себе, свій внутрішній світ, стає об'єктом і суб'єктом пізнання водночас, що створює унікальну навчальну ситуацію.

Педагогам і практичним психологам слід звернути увагу на формування позитивної «Я-концепції».

Ми бачили, що однією зі сторін розвитку мотивів поведінки в дошкільному віці є підвищення їх усвідомленості. Дитина починає все чіткіше усвідомлювати мотиваційні сили та наслідки своїх дій. Це стає можливим завдяки тому, що у дошкільника формується самосвідомість – розуміння того, ким він є, якими якостями володіє, як до нього ставляться оточуючі і чим викликане таке ставлення. Найбільш яскраво самосвідомість проявляється в самооцінці, тобто в тому, як дитина оцінює свої досягнення і невдачі, свої якості і можливості

Передумовою розвитку самосвідомості є відокремлення себе від інших людей, яке відбувається вже в кінці раннього дитинства. Але, вступаючи в дошкільний вік, дитина усвідомлює лише те, що вона існує, нічого толком не знаючи про себе, про свої якості. Прагнучи бути схожим на дорослого, маленька дитина не враховує своїх реальних можливостей. Це досить яскраво виявилось під час трирічної кризи.

Принаймні засвоєння норм і правил поведінки, вони стають еталоном, яким користується дитина в оцінці інших людей. Але застосувати ці стандарти до себе виявляється набагато складніше. Переживання, які захоплюють дитину, штовхають її на певні вчинки, підмінюють їй справжній сенс скоєних дій, не дозволяють неупереджено їх оцінити. Така оцінка стає можливою лише на основі порівняння своїх дій і якостей з можливостями, діями і якостями інших. До старшого дошкільного віку дитина засвоює вміння порівнювати себе з іншими, що є основою правильної самооцінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булахова Н.А. За способом взаємодії. Поради батькам. // Психолог, No 12, 2003. С. 8 – 13.
2. Гуріна З. Допоможемо маюкові рости самостійно // Дошкільне виховання. 2006. No 11. С. 7 – 9.
3. Емоційний розвиток дитини. / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос, 2003. –112 с.
4. Кікінеджи О. Гендерне виховання змалку // Дошкільне виховання. – 2006. No 2. С. 3 – 6.
5. Кононко О. Особистісне зростання в ранньому віці: сутність та умови прогресу // Дошкільне виховання. 2006. No 10. С. 3 – 6. 8.
6. Кузьменко В.О. Самооцінка дошкільника // Дошкільне виховання, К.2015 с. 28 – 30.
7. Літнарівч Р.М. Основи математичної статистики у психології : Навчальний посібник. Ч.3. Рівне : МEGУ, 2006. 49 с
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Самооцінка дошкільника. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с
9. Максименко С., Носенко Є. Експериментальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 360 с
10. Методика вивчення психічного розвитку дитини дошкільного віку: Метод. інструктаж для вчителів, практичних психологів/ С. Є. Кулачківська, Т. О. Піроженко, Л. Г. Подоляк та ін. К.: Світич, 2003. с. 7-8.
11. Назаренко Г. Визнання дитиною свого «Я» // Психолог. 2004. No 43. С. 16 – 18.
12. Пеньковська Н. Сім'я формує у дитини впевненість у собі // Дошкільне виховання. 2002. No 6. С. 16 – 19.
13. Подоляк. Л. Вікові та педагогічні тези з психології // Психологічна газета. 2004. No 18. С. 19 - 24.
14. Полякова Г. Дитяче щастя в руках дорослих. // Психолог, No 12, 2003. С. 14 – 16.

15. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456 с.
16. Психологія: Підручник / Ю.В. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; під ред.Ю. Л. Трофімова. – 2-е видання, стереотип. К.: Либідь, 2000. С. 131, 151 – 154.
17. Психічний розвиток дитини – дошкільника: Навч. посібник для педагогів, психологів, вихователів. колегії закладів освіти сер і вищих пед. закладів, батьків / С. Є. Кулачківська, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко та ін. К.: Світич, 2004. С. 43 – 48.
18. Романовська Д., Довгань М. Психологічна абетка для дітей // Психолог. 2003. № 9. С. 8 - 31.
19. Сіроштан. Соціально-емоційний розвиток дітей. // Психолог. 2005. - № 12. С. 3 - 10.
20. Спіркін А. Г. Свідомість і самосвідомість. К. 2017

АНОТАЦІЯ

Тема курсової роботи : Особливості розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці

У вступі описана актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, завдання дослідження.

У першому розділі описано особливості розвитку самооцінки та самосвідомості у дошкільному віці.

У ранньому віці можна було спостерігати лише витoki самосвідомості дитини. Самосвідомість формується до кінця дошкільного віку завдяки інтенсивному інтелектуальному і особистісному розвитку, вона зазвичай вважається центральним новоутворенням дошкільного дитинства.

Самооцінка є складним динамічним особистісним утворенням, особистісним параметром психічної діяльності. Виконує передусім регулятивну функцію. Від самооцінки залежать стосунки дитини з оточенням, самокритичність, вимогливість до себе, успіхи й невдачі. Від цього залежить ефективність діяльності дитини та подальший розвиток її особистості.

Самооцінка дитини – це оцінка особистістю себе, своїх здібностей, якостей і місця серед інших дітей.

У другому розділі описано важливість сімейного виховання для розвитку самосвідомості та самооцінки в дошкільному віці.

Сім'я як мала соціальна група є найкращим виховним середовищем для дитини. Проте деякі чинники, пов'язані зі складом сім'ї, станом їхніх внутрішніх стосунків, неналежною виховною позицією батьків можуть призводити до зниження виховної здатності сім'ї. Також, описали методичні рекомендації для батьків та вчителів.

Ключові слова: самосвідомість, самооцінка, дошкільний вік, сімейне виховання, розвиток, онтогенез.

ABSTRACT

Topic of the coursework: Peculiarities of the development of self-awareness and self-esteem in preschool age

The introduction describes the relevance of the chosen topic, defines the object, subject, and task of the research.

The first chapter describes the peculiarities of the development of self-esteem and self-awareness in preschool age.

At an early age, only the origins of a child's self-awareness could be observed. Self-awareness is formed by the end of preschool age due to intensive intellectual and personal development, it is usually considered the central neoplasm of preschool childhood.

Self-esteem is a complex dynamic personality formation, a personal parameter of mental activity. Performs primarily a regulatory function. A child's relationship with the environment, self-criticism, self-demand, successes and failures depend on self-esteem. The effectiveness of the child's activities and the further development of his personality depend on this.

A child's self-esteem is an individual's assessment of himself, his abilities, qualities and place among other children.

The second chapter describes the importance of family upbringing for the development of self-awareness and self-esteem in preschool age.

The family as a small social group is the best educational environment for a child. However, some factors related to the composition of the family, the state of their internal relations, the inappropriate educational position of the parents can lead to a decrease in the educational ability of the family. Methodical recommendations for parents and teachers were also described.

Key words: self-awareness, self-esteem, preschool age, family upbringing, development, ontogenesis.